

آیا حدیث «ضربة علي يوم الخندق افضل من عبادة الثقلين» سندیت دارد؟

آیا حدیث «ضربة علي يوم الخندق افضل من عبادة الثقلين» سندیت دارد؟ اگر سند دارد اسناد آن را از کتب شیعه و اهل سنت می‌خواستم. با تشکر.

پاسخ:

این روایت یکی از فضایل بزرگ امیر المؤمنین (علیه السلام) را بیان می‌کند و تصریح می‌نماید که مقابله مخلصانه آن حضرت با عمرو بن عبدود برتر از عبادت تمامی جن و انس می‌باشد. حدیث فوق از جمله روایاتی است که مورد قبول شیعه و سنی می‌باشد و با الفاظ مختلفی نقل شده که آن را از منابع فریقین نقل می‌نماییم.

الف) کتب اهل سنت:

حاکم نیشابوری روایت فوق را در کتابش با متن و سند ذیل می‌آورد:

حدثنا لؤلؤ بن عبد الله المقتدری فی قصر الخلیفة ببغداد ثنا أبو الطیب أحمد بن إبراهیم بن عبد الوهاب المصری بدمشق ثنا أحمد بن عیسی الخشاب بتنیس ثنا عمرو بن أبی سلمة ثنا سفیان الثوری عن بهز بن حکیم عن أبیه عن جده قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم لمبارزة علي بن أبی طالب لعمر و بن عبدود يوم الخندق أفضل من أعمال أمتی إلى يوم القيامة.

الحاکم النیسابوری، ابو عبدالله محمد بن عبدالله (متوفای ۴۰۵ هـ)، المستدرک علی الصحیحین، ج ۳، ص ۳۴، تحقیق: مصطفی عبد القادر عطا، ناشر: دار الکتب العلمیة - بیروت الطبعة: الأولى، ۱۴۱۱هـ - ۱۹۹۰

بهز ابن حکیم از پدرش و او از جدش نقل کرده که رسول خدا (صلی الله علیه و آله) فرمود: مبارزه علی بن ابی طالب با عمرو بن عبدود در روز خندق برتر از عبادت تمام امتم تا روز قیامت می‌باشد.

به نقل سیوطی در کتاب «جامع الاحادیث»، ذهبی از علمای رجال اهل سنت، سند این روایت را صحیح دانسته است:

لمبارزة علی بن أبی طالب لعمر و بن عبدود يوم الخندق أفضل من أعمال أمتی إلى يوم القيامة (الحاکم وتعقب عن بهز بن حکیم عن أبیه عن جده . قال الذهبی : صح)

السیوطی، جلال الدین أبو الفضل عبد الرحمن بن أبی بکر (متوفای ۹۱۱هـ)، جامع الاحادیث (الجامع الصغیر وزوائده والجامع الکبیر)، ج ۷، ص ۱۰۸، طبق برنامه الجامع الکبیر.

مبارزه علی بن ابی طالب با عمرو بن عبدود در روز خندق برتر از عبادت تمام امتم تا روز قیامت می‌باشد. این روایت را حاکم نیشابوری به نقل از بهز بن حکیم از پدرش و او از جدش نقل کرده است و ذهبی می‌گوید: این روایت صحیح است.

از طرفی وقتی به کلام بزرگان اهل سنت مراجعه می‌کنیم در می‌یابیم که این حدیث به حدیث مشهور بوده که بزرگان اهل سنت آن را بطور قطع پذیرفته اند؛ چنانکه قاضی ایجی در کتاب «المواقف» در باب فضائل امیر المؤمنین علیه السلام می‌نویسد:

الرابع الشجاعة : تواتر مکافحته للحروب ولقاء الأبطال وقتل أكابر الجاهلیة حتی قال صلی الله علیه وسلم يوم الأحزاب (لضربة علي خير من عبادة الثقلين) وتواتر وقائعه فی خیبر وغیره .

الإیجی، عضد الدین (متوفای ۷۵۶هـ)، کتاب المواقف، ج ۳، ص ۶۲۸، تحقیق: عبد الرحمن عمیرة، ناشر: دار الجیل، لبنان،

بیروت، الطبعة: الأولى، ۱۴۱۷هـ، ۱۹۹۷م.

چهارم شجاعت حضرت علي (عليه السلام): رویارویی علي [عليه السلام] با قهرمانان عرب در جنگ ها و کشتن بزرگان مشرکان ، متواتر است تا آنجایی که رسول خدا در جنگ احزاب در باره ایشان فرمود : ضربت علي در خندق برتر از عبادت جن و انس است. و جنگهای ایشان در خیبر و غیر آن متواتر است.

سعد الدین تفتازانی یکی دیگر از بزرگان اهل سنت نیز می‌گوید: شجاعت حضرت علي (عليه السلام) مشهور تر از این است که قابل بیان باشد:

وأيضا هو أشجعهم يدل عليه كثرة جهاده في سبيل الله وحسن إقدامه في الغزوات وهي مشهورة غنية عن البيان ولهذا قال النبي صلى الله عليه وسلم لا فتى إلا علي ولا سيف إلا ذو الفقار وقال صلى الله عليه وسلم يوم الأحزاب لضربة علي خير من عبادة الثقلين

شرح المقاصد في علم الكلام ، سعد الدين التفتازاني (متوفای 791هـ) ، ج 2 ، ص 301 ، ناشر : دار المعارف النعمانية - باكستان - 1401هـ - 1981م ، الطبعة : الأولى.

همچنین حضرت علي [عليه السلام] شجاع ترین مردم است، فراوانی پیکارها و کارهای خوب او در جنگها دلیل بر شجاعت اوست. شجاعت ایشان امری مشهور و بی نیاز از بیان است؛ به همین جهت رسول خدا در باره وی فرمود : جوانمردی نیست جز علي، و شمشیری نیست مگر ذوالفقار ، و در روز جنگ احزاب فرمود : يك ضربه شمشير علي از عبادت جن و انس بهتر است.

فخررازی یکی دیگر از علمای بزرگ اهل سنت این روایت شریف را در کتابش این گونه می‌آورد:

لمبارزة علي عليه السلام مع عمرو بن عبد ود (العامري) أفضل من عمل أمتي إلى يوم القيامة ، فلم يقل مثل عمله بل قال : أفضل كأنه يقول : حسبك هذا من الوزن والباقي جزاف .

الرازي الشافعي، فخر الدين محمد بن عمر التميمي (متوفای ۶۰۴هـ)، التفسير الكبير أو مفاتيح الغيب، ج ۳۲ ، ص ۳۱ ، ناشر: دار الكتب العلمية - بيروت، الطبعة: الأولى، ۱۴۲۱هـ - ۲۰۰۰م.

مبارزه علي بن ابي طالب با عمرو بن عبدود در روز خندق برتر از عبادت تمام امتم تا روز قیامت می‌باشد. در این روایت رسول خدا (صلي الله عليه و آله) فرمود: که مثل عمل امتم می‌باشد؛ بلکه فرمود: افضل از اعمال امتم می‌باشد و این می‌رساند که همین یک عمل حضرت علي (عليه السلام) برای حضرت کافی است و بقیه اعمالش زیاده می‌باشد.

صاحب تفسیر غرائب القرآن و رغائب الفرقان، نیز این حدیث شریف را این گونه می‌آورد:

مبارزة علي مع عمرو بن عبد ود أفضل من عمل أمتي إلى يوم القيامة (وكأنه قال: هذا لك بذلك والباقي عليّ.

النيسابوري ، نظام الدين الحسن بن محمد بن حسين المعروف بالنظام الأعرج (متوفای ۷۲۸هـ)، تفسیر غرائب القرآن و رغائب الفرقان، ج 6 ، ص 538، تحقيق: الشيخ زكريا عميران، ناشر: دار الكتب العلمية - بيروت / لبنان، الطبعة: الأولى، ۱۴۱۶هـ - ۱۹۹۶م.

مبارزه علي بن ابي طالب با عمرو بن عبدود در روز خندق برتر از عمل امتم تا روز قیامت می‌باشد. گویا رسول خدا صلي الله عليه و آله فرمود: این جایزه برای شما است در مقابل این عمل و باقی نیز بر عهده من می‌باشد.

شارح نهج البلاغه ابن ابي الحديد نیز سخن استادش ابو الهذیل را در مورد اینکه عمل حضرت علي (عليه السلام) در روز خندق افضل از تمام اعمال مهاجرین و انصاری می‌باشد بصورت ذیل می‌آورد:

قال شيخنا أبو الهذيل وقد سأله سائل أيما أعظم منزلة عند الله ، علي أم أبو بكر ؟ فقال : يا بن أخي ، والله لمبارزة علي عمراً يوم الخندق تعدل أعمال المهاجرين والأنصار وطاقاتهم كلها وتربي عليها فضلاً عن أبي بكر وحده .

ابن أبي الحديد المدائني المعتزلي، ابو حامد عز الدين بن هبة الله بن محمد بن محمد (متوفای 655 هـ)، شرح نهج البلاغة، ج 19، ص 26، تحقیق: محمد عبد الکریم النمري، ناشر: دار الکتب العلمیة - بیروت / لبنان، الطبعة: الأولى، 1418 هـ - 1998 م.

ابن ابی الحدید شارح نهج البلاغه میگوید: شخصی از استاد ما ابو الهذیل سؤال کرد آیا منزلت و جایگاه ابوبکر در نزد خداوند بزرگ می باشد یا علی (ع)؟ استاد در جواب گفت: ای پسر برادرم وقتی علی با عمرو عبود در روز خندق به مبارزه بر خواست این عملش برابری کرد با اعمال و طاعات تمام مهاجرین و انصار و از اعمال آنها بزرگتر نیز بود چه رسد از عمل ابی بکر به تنهایی.

در جای دیگر نیز ایشان جریان روز خندق را از حذیفه بن یمان بصورت ذیل می آورد:

عن حذيفة بن اليمان ما يناسب هذا ، بل ما هو أبلغ منه ، روى قيس بن الربيع عن أبي هارون العبدى ، عن ربيعة بن مالك السعدي ، قال : أتيت حذيفة بن اليمان فقلت : يا أبا عبد الله ، إن الناس يتحدثون عن علي بن أبي طالب ومناقبه ، فيقول لهم أهل البصرة : إنكم لتفترطون في تقريظ هذا الرجل ، فهل أنت محدثي بحديث عنه أذكره للناس ؟ فقال : يا ربيعة ، وما الذي تسألني عن علي ، وما الذي أحدثك عنه والذي نفس حذيفة بيده لو وضع جميع أعمال أمة محمد صلى الله عليه وسلم في كفة الميزان منذ بعث الله تعالى محمداً إلى يوم الناس هذا ، ووضع عمل واحد من أعمال علي في الكفة الأخرى لرجح على أعمالهم كلها ، فقال ربيعة : هذا المدح الذي لا يقام له ولا يقعد ولا يحمل ، إني لأظنه إسرافاً يا أبا عبد الله فقال حذيفة : يا لكع ، وكيف لا يحمل وأين كان المسلمون يوم الخندق وقد عبر إليهم عمرو وأصحابه فملكهم الهلع والجزع ، ودعا إلى المباراة فأحجموا عنه حتى برز إليه علي فقتله والذي نفس حذيفة بيده لعمله ذلك اليوم أعظم أجراً من أعمال أمة محمد إلى هذا اليوم وإلى أن تقوم القيامة .

ابن أبي الحديد المدائني المعتزلي، ابو حامد عز الدين بن هبة الله بن محمد بن محمد (متوفای 655 هـ)، شرح نهج البلاغة، ج 19، ص 26-27، تحقیق: محمد عبد الکریم النمري، ناشر: دار الکتب العلمیة - بیروت / لبنان، الطبعة: الأولى، 1418 هـ - 1998 م.

ربیعہ بن مالک می گوید: رفتم پیش حذیفه و گفتم ای ابا عبد الله! مردم در مورد مناقب و فضائل حضرت علی (علیه السلام) صحبت می کنند و اهل بصره به آنها می گویند: شما در مورد این مرد زیاده روی می کنید و آیا شما حدیث در این باره برای من ذکر می کنید که به مرم بگویم، ایشان گفت: اگر کسی از حضرت علی (علیه السلام) سوال کرد و یاسخن گفت و قسم به خدای که نفس حذیفه در دست اوست اگر تمام اعمال امت پیامبر صلی الله علیه و آله را در یک کفه ترازو و یک عمل حضرت را در کفه دیگر قرار بدهد، عمل حضرت بر تمام اعمال امت رجحان و برتری پیدا می کند.

ربیعہ می گوید: این حرف شما در مورد حضرت قابل پذیرش و تحمل نیست و من گمان می کنم که زیاده روی در حق حضرت می باشد، حذیفه در جواب می گوید: این ناکس، چگونه قابل تحمل نیست، کجا بود مسلمین روز خندق؛ در حالیکه عمرو عبود و اصحابش از خندق عبور کرد و همگی ترسیدن و مبارزه طلبیدن؛ تا اینکه حضرت علی (علیه السلام) به مبارزه بر خواست و او را کشت و قسم به خدا که نفس حذیفه بدست اوست این عمل حضرت از اعمال تمام امت حضرت محمد (صلی الله علیه و آله) تا روز قیامت برتر است.

تحریف روایت در برخی منابع اهل سنت :

از آنجائیکه فضائل حضرت علی (علیه السلام) بی شمار است، قبول فضائل آن حضرت از جمله این فضیلت وصف نشدنی، برای برخی از علمای اهل سنت گران می شود، آمده اند دست به تحریف صحت این روایت شریف زده اند؛ تا شاید باعث کتمان فضیلت حضرت بشوند؛ چنانچه گذشت سیوطی بعد از نقل روایت از کتاب «المستدرک علی الصحیحین» حاکم نیشابوری، تصریح می کند که ذهبی این حدیث را صحیح می داند. اما امروزه در چاپهای موجود کتاب «المستدرک علی الصحیحین» حاکم نیشابوری با تعلیقه ذهبی، عبارت «صح= صحیح است» تحریف شده است و به جای آن چنین آمده است:

قبیح الله رافضیا افتراه.

الحاکم النیسابوری، ج 3، ص 34،

خدا روی رافضی که دروغ می بندد، زشت گرداند.

تصریح علمای اهل سنت به صحت روایات بهز بن حکیم:

با توجه به اینکه سند این روایت به بهز بن حکیم ختم می شود، و علمای اهل سنت از جمله یحیی بن معین در کتاب تاریخش در باره توثیق ایشان چنین می آورد:

وسألته عن بهز بن حکیم کیف حدیثه فقال ثقة.

در مورد بهز بن حکم سوال کردند ایشان گفتند که ایشان ثقة می باشد.

یحیی بن معین أبو زکریا (متوفای ۲۳۳هـ)، تاریخ ابن معین (روایة عثمان الدارمی)، ج ۱، ص ۸۲، تحقیق: د. أحمد محمد نور سیف، دار النشر: دار المأمون للتراث - دمشق - ۱۴۰۰

ابو داود نیز در باره احادیث ایشان چنین می گوید:

قال أبو داود بهز بن حکیم أحادیثه صحاح.

الخرزجی الأنصاری الیمنی، الحافظ الفقیه صفی الدین أحمد بن عبد الله (متوفای ۳۲۹هـ)، خلاصة تذهیب تهذیب الکمال فی أسماء الرجال، ج ۱، ص ۲۸۱، تحقیق: عبد الفتاح أبو غدة دار النشر: مکتب المطبوعات الإسلامیة/دار البشائر - حلب / بیروت، الطبعة: الخامسة ۱۴۱۶ هـ

ابو داود می گوید: احادیث بهز بن حکیم از جمله احادیث صحیح می باشد.

با توجه مطالب فوق به خوبی می تواند بدست که سند این روایت کاملاً صحیح می باشد و علمای اهل سنت به صحت سند آن اعتراف دارند.

ب) نقل روایت فوق در کتب شیعیان:

با مراجعه به کتب شیعیان به خوبی در می یابیم که علمای شیعه این روایت را که بیانگر یکی از فضائل بی شمار حضرت علی (علیه السلام) می باشد آن قدر واضح و روشن تلقی می کنند که در بسیار موارد ذکر سند آن خود داری کرده اند؛ اما با این حال آن را در کتب مختلف از علما می توان یافت از جمله در پاورقی کتاب خصال شیخ صدوق چنین آمده است:

زاد فی نسخة من المخطوطة «فقال رسول الله صلى الله عليه وآله في حقي: لضربة على يوم الخندق أفضل من أعمال الثقلين» وقال عليه السلام «برز الإسلام كله إلى الكفر كله».

الصدوق، ابو جعفر محمد بن علي بن الحسين (متوفای 381هـ)، الخصال، ص 580، تحقیق، تصحیح و تعلیق: علي أكبر الغفاري، ناشر: منشورات جماعة المدرسين في الحوزة العلمية في قم المقدسة، سال چاپ 1403 - 1362

در نسخی خطی آمده است که امیر المومنین (علیه السلام) فرمود: رسول خدا (صلي الله عليه و آله وسلم) در حق من فرموده است که ضربت علی (علیه السلام) در روز خندق افضل و برتر از اعمال ثقلین می باشد و همچنین حضرت فرمود: در این روز تمام اسلام در مقابل تمام کفر قرار گرفت.

سید ابن طاووس یکی دیگر از علمای بزرگ شیعه این روایت را در کتابش این گونه می آورد:

ومن کتاب صدر الأئمة عندهم موفق بن أحمد المکی أخطب خوارزم بإسناده أن النبي (ص) قال: لمبارزة علي بن أبي طالب لعمر و بن عبد ود أفضل من أعمال أمتي إلى يوم القيامة

ابن طاووس الحلبي، ابي القاسم علي بن موسي (متوفای 664هـ)، الطرائف في معرفة مذاهب الطوائف، ص 60، چاپخانه: الخيام -

قم، چاپ: الأولى 1399.

از کتب اولیه که در نزد بزرگان صدر اسلام وجود داشته و سندش نیز موافق با سندی بن احمد المکی و اخطب خوارزم می باشد: پیامبر (ص) فرمود: مبارزه و جنگ کردن علی بن ابی طالب (علیه السلام) با عمرو بن عبدود افضل و برتر از اعمال تمام امت من؛ تا روز قیامت می باشد.

در جای دیگر نیز می گوید قبلاً این روایت را از منابع اهل سنت ذکر کرده ام:

قد تقدمت الأخبار من صحاح الأربعة المذاهب بأوصاف علي بن أبي طالب عليه السلام ، وأقروا بالعجز عن حصر ما جمع له من المناقب ، ومما بلغ إليه الخطيب صاحب تاريخ بغداد وهو من أعيان المخالفين لأهل البيت عليهم السلام روايته في التاريخ المشار إليه ما هذا لفظه : عن لؤلؤ بن عبد الله القيصري يرفعه عن النبي صلى الله عليه وآله أنه قال: لمبارزة علي بن أبي طالب عليه السلام لعمرو ابن عبدود يوم الخندق أفضل من أعمال أمتي إلى يوم القيامة .

ابن طاووس الحلبي، ابي القاسم علي بن موسي (متوفاي 664هـ)، الطرائف في معرفة مذاهب الطوائف، ص 514 چاپخانه: الخيام - قم، چاپ: الأولى 1399.

در صحاح مذاهب چهار گانه اهل سنت، روایات فراوانی در مورد مناقب و فضائل حضرت علی (علیه السلام) گذشت و آنها اقرار نموده اند که از شمارش و جمع آوری مناقب آن حضرت عاجز هستند. خطیب بغدادی که از بزرگان مخالفین اهل بیت (علیهم السلام) می باشد در تاریخش روایت را با این لفظ می آورد: لؤلؤ بن عبدالله قیصری به صورت مرفوع از رسول خدا (صلی الله علیه و آله سلم) نقل می کند: حضرت موقعی که امیر المومنین (علیه السلام) با عمرو بن عبدود در روز خندق به مبارزه برخواست فرمود: این مبارزه افضل و برتر از اعمال امتم تا روز قیامت می باشد.

علامه حلی از بزرگان شیعه در کتاب منهاج الکرامه، این روایت چنین می آورد:

وعن حکيم ، عن أبيه ، عن جده ، عن النبي صلى الله عليه وآله وسلم أنه قال : لمبارزة علي بن أبي طالب لعمرو بن عبدود يوم الخندق أفضل من عمل أمتي إلى يوم القيامة .

الحلي، الحسن بن يوسف بن المطهر (متوفاي 726 هـ)، منهاج الكرامة في معرفة الإمامة، ص ، 91 تحقيق: عبد الرحيم مبارك ، ناشر: مؤسسة عاشوراء للتحقيقات والبحوث الإسلامية - مشهد : تاسوعا ، 1379 .

حکیم از پدرش و ایشان از جدش نقل می کند که رسول خدا (صلی الله علیه و آله) فرمود: مبارزه و جنگ کردن علی بن ابی طالب (علیه السلام) با عمرو بن عبدود افضل و برتر از اعمال تمام امت من؛ تا روز قیامت می باشد.

آیت الله نمازی شاهرودی یکی دیگر از علمای شیعه در این باره می نویسد:

الروایات النبویة من طرق العامة والخاصة في أن ضربة علي (عليه السلام) يوم الخندق ، وقتله عمرو بن عبدود أفضل من أعمال أمته إلى يوم القيامة.

النمازي الشاهرودي، الشيخ علي (متوفاي 1405هـ)، مستدرک سفینة البحار، ج 7 ص 439 تحقيق: تصحيح: الشيخ حسن بن علي النمازي، ناشر: مؤسسة النشر الإسلامي التابعة لجماعة المدرسين بقم المشرفة، چاپ: 1418.

روایات نبوی از طریق شیعه و سنی بدست ما رسیده است، در مورد اینکه ضربت حضرت علی (علیه السلام) در روز خندق و قتل عمرو عبدود به دست ایشان در این روز افضل از اعمال امت پیامبر (صلی الله علیه و آله وسلم) تا روز قیامت می باشد.

عدم نیاز فضیلت به سند

با توجه به مطالب بیان شده ثابت نمودیم که سند این روایت صحیح است و در کتابهای شیعه و سنی نقل شده است. اما از طرفی حتی بر فرض عدم صحت سند؛ از آنجایی که این روایت در باب فضائل می باشد، طبق فرموده علمای شیعه و سنی روایاتی که و در باب فضائل باشد، نیاز به بررسی سندی ندارد.

نظر علمای اهل تسنن :

مقدسی در مورد روایت که در باب فضیلت باشد چنین می‌گوید :

فصل في العمل بالحديث الضعيف وروايته والتساهل في أحاديث الفضائل دون ما تثبت به الأحكام والحلال والحرام والحاجة إلى السنة وكونها بيانا للقرآن يحب اتباعه.

ولأجل الآثار المذكورة في الفصل قبل هذا ينبغي الإشارة إلى ذكر العمل بالحديث الضعيف والذي قطع به غير واحد ممن صنف في علوم الحديث حكاية عن العلماء أنه يعمل بالحديث الضعيف فيما ليس فيه تحليل ولا تحريم كالفضائل وعن الإمام أحمد ما يوافق هذا ...

المقدسي، الإمام أبي عبد الله محمد بن مفلح (متوفى ٧٦٣هـ)، الآداب الشرعية والمنح المرعية ج ٢، ص ٢٨٥، تحقيق: شعيب الأرنؤوط / عمر القيام، دار النشر: مؤسسة الرسالة - بيروت، الطبعة الثانية ١٤١٧هـ - ١٩٩٦م

... قبل از بیان آثاری که در این فصل ذکر شده سزاوار است که به مسأله عمل به حدیث ضعیف اشاره شود. آنچه را که علمای علوم حدیث قطع دارند این است که به حدیث ضعیفی که در مورد حلال و حرام نباشد بر طبق آن عمل می‌شود؛ مانند روایاتی که در باب فضائل است. و از امام احمد موافق این نظر نقل شده است. علاء الدین مرداوی حنبلی نیز همین مطلب را در کتابش آورده است.

المرداوي المقدسي الحنبلي، علاء الدين أبو الحسن علي بن سليمان بن احمد بن محمد (متوفى 885 هـ)، التجبير شرح التحرير في أصول الفقه، ج 4، ص 1944، تحقيق: د. عبد الرحمن الجبرين، د. عوض القرني، د. أحمد السراح، ناشر: مكتبة الرشد - السعودية / الرياض، الطبعة: الأولى، 1421هـ - 2000م

نووی نیز یکی دیگر از علمای اهل سنت در این باره می‌گوید :

أهل العلم متفقون على العمل بالضعيف في غير الأحكام وأصول العقائد.

النووي الشافعي، محيي الدين أبو زكريا يحيى بن شرف بن مر بن جمعة بن حزام (متوفى ٦٧٦ هـ)، المجموع، ج ٥، ص ٦٢، ناشر: دار الفكر للطباعة والنشر والتوزيع، التكملة الثانية.

علماء در عمل به خبر ضعیفی که در باره احکام و اصول عقائد نباشد؛ اتفاق دارند.

نتیجه :

وقتی به روایات شیعه و سنی در باب فضائل امیر المومنین (علیه السلام) مراجعه می‌کنیم به خوبی در می‌یابیم که فضائل بی شمار امیر المؤمنین (علیه السلام) به قدری می‌باشد که قابل شمارش نیست و یکی از فضائل بی شمار آن حضرت که در روایات صحیح شیعه و سنی آمده این است که يك ضربت حضرت در روز خندق با اعمال تمام مخلوقین خداوند، تا روز قیامت برابری می‌کند.

موفق بالتبید

گرچه پاسخ به تنبّهات

مهمسسه تحقیقاتی حضرت ولی عصر (عجل الله تعالی فرجه التشریف)